

Misbruik binnen de jeugdzorg en misbruik in de katholieke kerk: een terechte vergelijking?

Door Jeroen LaemersGepost op21:00 vrijdag 12 oktober 2012 Thema Algemeen Sint Pieter - Shirley de Jong BRON: SARGASSO.nl

ACHTERGROND - Afgelopen maandag presenteerde de Commissie Samson haar rapport Omringd door zorg, toch niet veilig. Uit dit verslag bleek dat kinderen in jeugdzorginstellingen veel vaker dan gemiddeld slachtoffer worden van seksueel misbruik. Vergelijkingen met het wijdverbreide misbruik in de katholieke kerk werden snel gemaakt. Is dit terecht?

Sinds de Commissie Samson haar rapport over misstanden in de jeugdzorg openbaar maakte, is al het nodige geschreven over de overeenkomsten tussen het misbruik van gedwongen uit huis geplaatste kinderen en het misbruikschandaal binnen de katholieke kerk. Het bisdom Haarlem-Amsterdam klaagde zelfs dat de jeugdzorg wel erg makkelijk wegkwam in vergelijking tot 'wat de verantwoordelijken binnen de R.K.

Kerk twee jaar geleden over zich heen kregen'. Betekent dit dat de katholieke kerk overdreven hard is aangepakt door op sensatie beluste journalisten? Of dat het misbruik binnen de katholieke kerk tot op zekere hoogte kan worden gerelativeerd door te wijzen naar de jeugdzorginstellingen waar ook van alles mis blijkt te zijn?

Om na te gaan in hoeverre de vergelijking tussen het misbruik in de jeugdzorg en in de katholieke kerk vergelijkbaar is, kunnen we allereerst terecht bij het rapport van de Commissie Samson zelf.

Onderstaande citaten zijn afkomstig van pp. 133-4 van dit verslag:

Uit huis geplaatste kinderen rapporteren gemiddeld bijna twee keer zo vaak (143 per 1000) als gemiddelde Nederlandse kinderen (74 per 1000) dat zij in 2010 seksueel misbruikt zijn. Nadere analyse van de gegevens laat zien dat vooral kinderen in residentiële jeugdzorginstellingen een verhoogde prevalentie rapporteren (194 per 1000), terwijl dat voor kinderen in de pleegzorg niet geldt (55 per 1000).

Getalsmatig gesproken, gaan er dus vooral dingen mis in 'residentiële jeugdzorginstellingen' (tehuizen). Het rapport gaat verder:

De verschillende onderzoeken die in opdracht van de commissie zijn uitgevoerd naar het vóórkomen van seksueel misbruik laten alle zien dat in ongeveer de helft van de gevallen de pleger een leeftijdgenoot is. Er is verdiepend onderzoek gedaan naar de achtergronden van veroordeelde ouders. Minderjarige ouders zijn gemiddeld vijftien jaar oud ten tijde van het misbruik. Zij zijn veelal medebewoners van slachtoffers in residentiële jeugdzorginstellingen, of hun pleegbroers. Zij zijn overwegend autochtoon en zwakbegaafd of licht verstandelijk beperkt.

Tenslotte meldt de Commissie Samson:

De onderzoekers concluderen dat het risico op seksueel misbruik inherent is aan de residentiële jeugdzorg en de pleegzorg. Dat komt door de inrichting van de zorg, de problematiek en de zwaarbelaste achtergrond van de (samengeplaatste) kinderen, de machtspositie van de professionals en pleegouders, en het gegeven dat fysiek contact onvermijdelijk en soms ook broodnodig is. Jeugdzorg is een setting waarin het risico op seksueel misbruik

relatief hoog is en het risico op ontdekking en represailles voor de plegers laag.

Het beeld dat oprijst uit bovenstaande passages is dat ongeveer de helft van het misbruik wordt begaan door (gemiddeld) 15-jarige, zwakbegaafde ouders afkomstig uit zeer problematische leefsituaties die gedwongen samenleven binnen een groep vergelijkbare leeftijdgenoten.

Een bij het onderzoek van de Commissie Samson betrokken hoogleraar, Rien van IJzendoorn (die overigens de nodige kritiek heeft op het eindrapport van de commissie), verwoordde het aldus:

Zet probleemjongeren in gemengde leefgroepen met te weinig staf bij elkaar en je kunt het niet meer in de klauwen houden.

Uiteraard ontslaat dit alles de jeugdzorginstellingen niet van hun verantwoordelijkheid. Voor de slachtoffers maakt het immers naar alle waarschijnlijkheid niets of nauwelijks iets uit of zij door volwassen begeleiders of leeftijdgenoten worden aangerand of verkracht. Het blijft dus buiten kijf staan dat de jeugdzorg in belangrijke mate heeft gefaald.

Niettemin laat het bovenstaande zien dat de verantwoordelijkheid van de Nederlandse jeugdzorginstellingen in ruwweg de helft van de gevallen een heel andere is dan de verantwoordelijkheid van de katholieke kerk. Het maakt – qua morele verantwoordelijkheid van de instelling – wel degelijk uit of een dader een zwakbegaafde, minderjarige cliënt is of een volwassen zorgverlener.

Belangrijker nog: met betrekking tot de volwassen plegers van seksueel misbruik binnen de jeugdzorg – in zoverre zij als dader bekend stonden – bestaat er vooralsnog geen bewijs dat zij willens en wetens door hun leidinggevenden werden overgeplaatst naar andere instellingen waar zij hun misbruik ongestoord konden voortzetten. Binnen de katholieke kerk gebeurde dit uiteraard wel – en op wereldwijde schaal bovendien.

Ook zijn in Nederlandse jeugdzorg vooralsnog geen gevallen bekend van stelselmatige misbruikers die door hun werkgevers grote sommen zwijggeld kregen aangeboden om stilte te vertrekken en zo de reputatie van een bepaalde zorginstelling te beschermen. Een Amerikaanse bisschop die zich wel degelijk aan dit soort praktijken schuldig maakte, werd vervolgens gepromoveerd tot aartsbisschop en kardinaal. Op dit moment leest hij anderen de les over anticonceptie en het homohuwelijk.

Het is een trieste waarheid dat waar met kinderen wordt gewerkt seksueel misbruik plaatsvindt. Dat neemt niet weg dat onderwijs- en jeugdzorginstellingen een zware verantwoordelijkheid hebben om misbruik zoveel als menselijk mogelijk is te voorkomen. Zij moeten allereerst ouders buiten de deur zien te houden en, in tweede instantie, eenmaal bekende ouders niet de hand boven het hoofd houden. In tegenstelling tot de katholieke kerk, geldt voor jeugdzorginstellingen dat de helft van de uiteindelijke ouders overduidelijk niet buiten de deur was te houden. Daarnaast hebben jeugdzorginstellingen, wederom in tegenstelling tot de katholieke kerk, bekende ouders niet stelselmatig en bewust de gelegenheid geboden hun misbruikpraktijken op andere plekken voort te zetten.

In hoeverre deze onderscheiden invloed hebben op de civielrechtelijke of criminele aansprakelijkheid van jeugdzorginstellingen dan wel de katholieke

kerk is vooralsnog onduidelijk. Voor de slachtoffers zal het allemaal ook niet veel verschil maken. De morele verantwoordelijkheid daarentegen, van de ene organisatie lijkt me toch aanzienlijk groter dan die van de andere.

Hoe dan ook: de poging van het bisdom Haarlem-Amsterdam om de eigen wandaden te relativieren door opzichtig naar een ander te wijzen getuigt van een bedroevend gebrek aan 'zedelijk besef' (zoals men dat vroeger zo mooi kon zeggen). Komt dat inmiddels nog als een verrassing? Niet echt.